

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 37.02:379.1.81.

DOI 10.32782/2412-9208-2024-2-176-184

TALES OF VASIL SUKHOMLYNSKY AS A MEANS OF MONOLOGICAL SPEECH DEVELOPMENT CHILDREN OF THE FIFTH YEAR OF LIFE

КАЗКИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ

Iryna HRECHYSHKINA,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor
of the Department of Early
and Preschool Child Development,
Educational and Scientific Institute
of Pedagogy and Psychology
State Institution "Lugansk Taras
Shevchenko National University"

Ірина ГРЕЧИШКІНА,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри розвитку дитини
раннього і дошкільного віку,
Навчально-науковий інститут
педагогіки і психології
ДЗ «Луганський
національний університет
імені Тараса Шевченка»

Inu.ipp@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3669-0731>

ABSTRACT

The article presents the problem of the development of monologue speech of children of the fifth year of life, one of the effective means of which is a fairy tale. The place and role of V. O. Sukhomlynskyi's fairy tales as a means of developing the monologue speech of children of the fifth year of life is considered. The place of the fairy tale in the pedagogical works of V. O. Sukhomlynskyi was studied. Educators singled out V. O. Sukhomlynskyi's fairy tales as an important tool that contributes to the enrichment of the vocabulary of preschoolers, the free expression of their thoughts, the compilation of coherent, interesting stories based on what they have heard, help to build monologues correctly, reveal to children the accuracy and expressiveness of speech, give examples of literary speech, show how rich the native language is in humor, vivid and figurative expressions. The peculiarities of the perception of fairy tales by preschool children are analyzed, namely: creative imagination, observation, sense of figurative language, author's position, understanding of the inner psychological motives of the behavior of fairy-tale characters. There are also examples of teacher's fairy tales that can be used in the educational process of a preschool institution, as well as in the everyday life of children. It was determined that the fifth year of a child's life is a sensitive period for mastering monologue speech. Changes in the formation of the grammatical structure of the language, in the development of word formation methods, an explosion of verbal creativity is taking place. Children's speech becomes more consistent, the understanding of the semantic side of language, the syntactic structure of sentences, etc. improves. The concepts of «language»,

«speech», «coherent speech», «monological speech» are considered. The conditions for mastering coherent monologue speech are considered as one of the main tasks of speech development of preschoolers, namely: speech environment, social environment, family well-being, individual personality traits, cognitive activity of the child, etc., which must be taken into account in the process of purposeful speech education. Further exploration of the chosen topic was determined, namely, the outline of methodological recommendations for the use of V. Sukhomlynskyi's fairy tale in the educational process of a preschool education institution.

Key words: fairy tale, development, speech, monologic speech, speech competence, preschooler, connected speech.

Проблема розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку не втрачає своєї актуальності. Достатній рівень розвитку зв'язного мовлення – запорука успішного навчання в школі, умова повноцінного спілкування в дорослому житті. Діти дошкільного віку виявляють великий інтерес до мовленнєвої дійсності: усвідомлюють звуковий склад слів, доречно використовують засоби художньої виразності у своїх висловлюваннях, здатні до словотворення. Саме тому розвиток зв'язного мовлення «акумулює в собі всі досягнення дитини в оволодінні рідною мовою» є провідним напрямком розвитку дитячого мовлення в закладах дошкільної освіти.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що мовленнєва компетентність передбачає сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної компетенцій [2]. Різні напрями досліджень розвитку й навчання мовлення дітей дошкільного віку розглянути такими науковцями: мовлення дітей розвивається в умовах закладу дошкільної освіти (А. Богуш [4; 5; 6], Н. Гавриш [4; 5], С. Макаренко [15], О. Саприкіна [16] та ін.); мовлення є засобом розвитку інтелектуальної активності дитини (Н. Гавриш [4; 5], К. Крутій [12] та ін.); взаємозв'язок мовлення з різними видами діяльності: із зображувальною (Т. Житнік, С. Ласунова, А. Омеляненко, В. Рогозіна, О. Саприкіна та ін. [4; 5; 16];) театралізованою (Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, Р. Жуковська, Ю. Косенко, Т. Маркова, В. Ядешко та ін. [4; 5; 12; 15; 16]); ігровою (А. Богуш, А. Кенеман, Н. Луцан, Д. Менджеричька та ін.); комунікативно-мовленнєвою (С. Курінна, О. Малахова та ін.); інтеграція мовлення з різними напрямками діяльності: продуктивно-творчою, мовленнєвою, художньо-мовленнєвою, ігровою (А. Богуш [4; 5; 6], Н. Гавриш [4; 5], Т. Постоян, О. Саприкіна та ін.); використання різних засобів для стимулювання мовленнєвої активності дитини: художнє слово (А. Богуш [4; 5; 6], Н. Гавриш [4; 5], Н. Карпінська, Є. Короткова, О. Лещенко, Г. Лопатіна, Н. Орланова, Ю. Руденко, О. Ушакова та ін.); іграшки, ілюстрації (О. Білан, А. Богуш, Н. Гавриш та ін.) тощо. Науковці зазначають, що дуже важливо розвивати дитину, займатися з дитиною, тренувати і розвивати її, в тому числі і в плані мовлення.

У сучасних лінгводидактичних дослідженнях проблема розвитку зв'язного мовлення розглядається в різних аспектах: навчання дітей сторітелінгу (Н. Водолага, Н. Гавриш, В. Захарченко), творчого оповідання (Л. Ворошніна, Н. Орланова та ін.), розвитку описового мовлення (В. Гербова, А. Зрожевська, С. Ласунова), використання художньої літератури в розвитку монологічного мовлення (А. Богуш, Н. Малиновська, О. Монке, О. Ушакова, Л. Фесенко та ін.) та ін.

Метою даної статті є розкриття ефективного значення казок В. Сухомлинського як засобу розвитку монологічного мовлення дітей п'ятого року життя.

Під зв'язним мовленням розуміють єдине смислове і структурне ціле, яке складається з тематично і логічно пов'язаних між собою сегментів і відображає всі істотні сторони його предметного змісту [4; 8; 17].

Монолог – це мовлення однієї людини, орієнтована на його сприйняття іншими людьми, яка не передбачає миттєвої, негайної реакції слухачів [4; 8; 17]. Монолог не підкріплений ситуацією або питаннями, він адресований не одній людині, а багатьом. До монологу людину спонукають, перш за все, внутрішні мотиви (стан, настрої, бажання, наміри), він сам вибирає, що і якими засобами говорити. Монолог передбачає внутрішню підготовку, більш тривале попереднє обмірковування висловлювання, концентрація думки на головному. Для нього характерна літературна лексика, розлогі висловлювання, логічна завершеність, синтаксичне оформлення. З вищесказаного видно, що монологічне мовлення є більш складним видом мовлення, що вимагає спеціальної підготовки.

Оволодіння зв'язним монологічним мовленням – одне з основних завдань мовленнєвого розвитку дошкільників. Його успішне вирішення залежить від багатьох умов (мовленнєвого середовища, соціального оточення, сімейного благополуччя, індивідуальних рис особистості, пізнавальної активності дитини тощо), які необхідно враховувати в процесі цілеспрямованого мовленнєвого виховання. Оволодіння монологічним мовленням включає в себе оволодіння звуковою культурою мови, словниковим запасом, граматичною будовою і відбувається в тісному зв'язку з розвитком всіх сторін мовлення – лексичного, граматичного, фонетичного [4; 8; 17].

Сенситивним періодом для оволодіння монологічним мовленням є п'ятий рік життя дитини. У цей період відбуваються помітні зміни у формуванні граматичної структури мови, у розвитку способів словотворення, відбувається вибух словесної творчості. Мовлення дітей стає більш послідовним, поліпшується розуміння смислової сторони мови, синтаксичної структури пропозицій тощо [4; 15; 16].

Діти п'ятого року життя можуть чітко розрізнати структурні частини опису, розкриваючи мікротеми, використовуючи різноманітні способи з'єднання частин висловлювання [4, с. 118; 15; 16].

У зв'язку з цим постає питання про засоби розвитку монологічного мовлення у дітей п'ятого року життя. Рішення цієї проблеми можна знайти в працях зарубіжних і вітчизняних педагогів минулого (Я. Коменський, І. Песталоцці, К. Ушинський та ін.) і сучасності (А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Піроженко та ін.).

В. Сухомлинський говорив про місце і роль слова в виховній роботі з дітьми. Педагог багато часу присвятив роздумам над випадками «жалюгідності, тупості, невиразності» дитячого мовлення. Він записував свої спостереження і відповіді дітей, аналізував лексику, логічні та стилістичні елементи мовлення дітей. Василь Олександрович часто чув від дітей завчені фрази, зміст яких вони не усвідомлювали. Педагог помітив, що багато слів і фраз, які вживають діти, не асоціюються в їх свідомості з яскравими ідеями, з предметами і явищами навколишнього світу. Вчений намагався знайти відповіді на такі питання: Як слово входить у світ дитини? Як мислення розвиває мовлення? Як дитина вчиться мислити словами? [1; 3; 7].

На думку Сухомлинського, відповіді на ці питання дає нам художнє слово, в якому «все багатство народу оживає, грає сяйвом чудових фарб...» [1; 3; 7]. Особливу роль педагог відводив казкам, які порівнював з джерелом, що дозволяє дошкільнятам усвідомити народне мовлення як духовне явище.

Казка – розповідний твір усної фольклору про вигадані події, іноді за участю магічних, фантастичних сил [8, с. 298].

Важко переоцінити роль казок у розвитку мовлення дітей. Казки розширюють словниковий запас, допомагають правильно будувати монологи, розкривають дітям точність і виразність мовлення, наводять приклади літературного мовлення, показують, наскільки багата рідна мова гумором, живими і образними виразами. Притаманна надзвичайна простота, яскравість, образність, можливість відтворення однакових мовленнєвих форм і образів дозволяють розглядати казку як засіб розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей першочергового значення [4; 19].

Казка, як образне відображення світу, вимагає від дитини особливих якостей сприйняття: творчої уяви, спостережливості, відчуття образного слова, авторської позиції, розуміння внутрішніх психологічних мотивів поведінки казкових персонажів.

В. Сухомлинський називав казку активною естетичною творчістю, яка охоплює всі сфери духовного життя дитини, її розум, почуття, волю, яву [1; 3; 7; 10].

«Казка, гра, фантазія – це цілюще джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень. Естетичні, моральні та інтелектуальні почуття, народжені в душі дитини під враженням від казкових образів, активізують потік думки, який пробуджує мозок до активної діяльності,

пов'язує повнокровними нитками живі острівці думки. Через казкові образи слово з його найтоншими відтінками входить у свідомість дітей; Вона стає сферою духовного життя дитини, засобом вираження думок і почуттів, живою реальністю мислення. Під впливом почуттів, пробуджених казковими образами, дитина вчиться мислити словами. Неможливо уявити мислення і мовлення дитини без казки – живої, яскравої казки, яка захопила свідомість і почуття дитини.

Діти знаходять глибоке задоволення в тому, що їх думка живе в світі казкових образів. П'ять, десять разів дитина може переказати одну і ту ж казку, і кожен раз відкриває в ній щось нове. Дитина прекрасно знає, що в світі немає ні Баби-Яги, ні Царівни-жаби, ні інших казкових героїв, але вона втілює в цих образах добро і зло, і кожен раз, розповідаючи одну і ту ж казку, висловлює своє особисте ставлення до поганого і хорошого.

Казка невіддільна від краси, вона сприяє розвитку естетичних почуттів, без яких немислимі благородство душі, сердечна чутливість до людських нещасть, горя, страждань. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. І він не тільки вчиться, а й реагує на події і явища навколишнього світу, висловлює своє ставлення до добра і зла. У казці малюються перші ідеї справедливості і несправедливості. Початковий етап світоглядного виховання також проходить з за допомогою казки. Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілюється в яскравих образах» [1; 3; 7; 10; 18; 19].

В. Сухомлинський зазначав, що дитина звертається до пошуку потрібного слова тільки тоді, коли у нього виникає потреба передати враження, висловитися, розповісти про те, що він бачив, чув, що його так вразило. «Дитина, зворушена красою того, що їй відкрилося, знаходить ті точні та яскраві слова, які ніколи не знайде той, хто не пережив усього цього. Людину бентежать слова, коли ці слова не пов'язані з тим, що вона сама бачила, спостерігала і думала» [1; 3; 7; 10].

Монологічне мовлення тісно пов'язане з образністю мовлення. Саме в народній казці представлені всі необхідні елементи образності. Народна казка легко сприймається дітьми, на її основі дошкільнята розвивають мислення і уяву. Читання народних казок відкриває дітям невичерпне багатство рідної мови, виховує чутливість до живого слова та його відтінків.

З казки дитина дізнається багато нових слів, образних виразів, її мова збагачується емоційно-поетичною лексикою. Казка допомагає дітям висловити своє ставлення до почутого, використовуючи порівняння, метафори, епітети та інші засоби образного вираження. Саме використання казкового сюжету дозволяє досягти стійкості, уваги та збереження інтересу протягом усього уроку [1; 3; 7; 10].

У казках є ряд образних висловлювань, близьких і доступних дітям. Наприклад, вороний кін, яскраво-червоний, квітка маку, червоне

сонце, яскраві зірки, яскравий місяць, трава-мураха, зима-зима, тріску-чий мороз, немов буря налетів, свиснув, як соловей і багато інших, які образно характеризують як природні явища, так і поведінку людей.

Наведемо лише деякі приклади невеличких казок, які написані Василем Сухомлинським. Їх ще називають художніми мініатюрами, оскільки вони невеликі за розміром, лаконічні, тобто небагатослівні, написані простою мовою. Книжка казок та оповідань педагога «Гаряча квітка», «Куди поспішали мурашки» (1981) – 11 казок, «Пшеничний колосок» (1985) – 25 казок. Обидві призначені для дошкілля. Наступна книжка художніх творів «Чиста криниця». Вона налічувала понад 470 творів для дітей, призначених для сімейного читання та ще багато інших.

Казка – це цілий світ, в якому дитина живе, бореться і протистоїть злу своєю доброю волею. Вони не тільки відтворюють слова персонажів, а й створюють, приручають образ. Під час розповіді діти переживають долю героїв, ненавидять зло і гаряче співчують доброму. Слово знаходить в казці реальну форму вираження духовних сил дитини, яка хоче не тільки послухати казку, а й розповісти її самому. Казка викликає глибокі почуття, спонукає до фантазій, відкриттів, породжує мовленнєву активність дітей [19, с. 124].

Таким чином, розвиток монологічного мовлення дітей п'ятого року життя за допомогою казки перетворюється в захоплюючу гру. Робота з казками сприяє збагаченню словникового запасу дошкільників, вільному вираженню своїх думок, складанню зв'язних, цікавих історій на основі почутого тощо. Яскраві та цікаві прізвиська казкових персонажів (мишка-шкряботушка, жаба-квакушка, лисиця-сестричка, зайчик-побігайчик), та вчинки героїв відкривають дітям світ складних людських взаємин. Вбачаємо за доцільне подальші розвідки присвятити окресленню методичних рекомендацій використання казки В. Сухомлинського в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Література

1. Антонєць М. Проблема наступності між дошкільною і початковою освітою та вихованням у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського. *Початкова школа*. 2011. № 9. С. 3–6.
2. Базовий компонент дошкільної освіти: Наук. кер. Піроженко Т. О.; К.: Видавництво, 2021. 26 с.
3. Бєх І. Принцип одухотворення у виховній системі Василя Сухомлинського. *Педагогічна газета*. 2018. № 3. С. 5.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. К. 2011. 704 с.
5. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студ. вищих навч. закл. ф-тів дошкіль. освіти. Київ : Слово, 2006. 304 с.

6. Богуш А. Творення Людини. Батьківська педагогіка Василя Сухомлинського. *Дошкільне виховання*. 2018. № 8. С. 3–5.
7. Вашуленко В. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського – першоджерело формування українськомовної особистості дошкільників і молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. № 9. С. 6–8.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
9. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
10. Довгополюк Н. Педагогіка гуманізму: впровадження ідей В. Сухомлинського в сучасній школі. *Учитель початкової школи*. 2018. № 7. С. 40–45.
11. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив: А. М. Богуш, Л. В. Зданевич, К. Л. Крутій та ін.; наук. кер. проф. К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2016. 205 с.
12. Крутій К. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію. *Дошкільне виховання*. 2018. № 7. URL: file:///C:/Users/dell/Downloads/dv2018-07_p2%20(1).pdf
13. Лопатіна Г. Методика навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання». Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2012. 200 с.
14. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. Київ.: Світич, 2013. 208 с.
15. Макаренко С. І. Збагачення словника дітей 5-го року життя в процесі образотворчої діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання». Південноукр. держ. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2010. 21 с.
16. Саприкіна О. В. Методика розвитку активного мовлення дітей третього року життя у процесі художньо-предметної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання (українська мова)». Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2007. 218 с.
17. Словник-довідник з української лінгводидактики : навчальний посібник / за ред. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
18. Старцева Л. В. Казка як засіб мовленнєвого розвитку і виховання дітей. Л. В. Старцева URL: <http://mononline.ru/idea/2012/12/03/skazka-kak-sredstvo-razvitiya-rechi-i-vospitaniya-detey.html> (дата звертання 19.06.2024р.)
19. Українська народна казка як засіб розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку [Текст]: автореф...канд.пед.наук: 13.00.02 / Фесенко Лариса Іванівна; Південноукраїнський педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 1994. 19 с.

References

1. Antonets, M. (2011). Problema nastupnosti mizh doshkilnoi i pochatkovoio osvitoiu ta vykhovanniam u pedahohichnii spadshchyni V.O. Sukhomlynskooho [The problem of continuity between preschool and primary education and upbringing in the pedagogical heritage of V.O. Sukhomlynskyi]. *Pochatkova shkola – Elementary School*, 9. S. 3–6 [in Ukrainian].
2. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity: (2021) Nauk. ker. Pirozhenko T. O.; K. [Basic component of preschool education: Science. driver Pirozhenko T. O. K.]: Vydavnytstvo. 26 s. [in Ukrainian]
3. Bekh, I. (2018). Pryntsyp odukhotovrennia u vykhovnii systemi Vasyliia Sukhomlynskooho [The principle of spirituality in the educational system of Vasil Sukhomlynskyi]. *Pedahohichna hazeta – Pedagogical newspaper*, 3. S. 5 [in Ukrainian].

4. Bohush, A. M., Havrysh, N. V. (2011). Doshkilna linhvodydaktyka: Teoriia i metodyka navchannia ditei ridnoi movy v doshkilnykh navchalnykh zakladakh [Preschool language didactics: Theory and methods of teaching children's native language in preschool educational institutions]. K. 704 s. [in Ukrainian].
5. Bohush, A., Havrysh, N., Kotyky, T. (2006). Metodyka orhanizatsii khudozhno-movlennievoi diialnosti ditei u doshkilnykh navchalnykh zakladakh: pidruchnyk dlia stud. vyshchykh navch. zakl. f-tiv doshkil. Osvity [Methodology of organizing artistic and speech activities of children in preschool educational institutions: textbook for students. higher education closing of kindergartens]. Kyiv : Slovo, 304 s. [in Ukrainian].
6. Bohush, A. (2018). Tvorennia Liudyny. Batkivska pedahohika Vasylia Sukhomlynskoho [Creation of Man. Parental pedagogy of Vasyl Sukhomlynskyi. Preschool education]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 8. S. 3–5 [in Ukrainian].
7. Vashulenko, V. (2013). Pedahohichna spadshchyna V. Sukhomlynskoho – pershodzherelo formuvannia ukrainskomovnoi osobystosti doshkilnykiv i molodshykh shkolariv [Sukhomlynskyi – the primary source of formation of Ukrainian-speaking personality of preschoolers and younger schoolchildren]. *Pochatkova shkola – Elementary School*, 9. S. 6–8. [in Ukrainian]
8. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2005). (z dod. i dopov.) [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with supplements and additions)]. ukлад. i hol. red. V. T. Busel. Kyiv. Irpin: VTF «Perun», 1728 s. [in Ukrainian].
9. Vikova ta pedahohichna psykholohiia: navch. Posib [Age and pedagogical psychology: education. manual]. (2001) O. V. Skrypchenko, L. V. Dolynska, Z. V. Ohorodniichuk [ta in.]. Kyiv : Prosvita, 416 s. [in Ukrainian].
10. Dovhopoliuk, N. (2018). Pedahohika humanizmu: vprovadzhennta idei V. Sukhomlynskoho v suchasni shkoli. *Uchytel pochatkovoi shkoly – Primary school teacher.*, 7. S. 40–45. [in Ukrainian] [Pedagogy of humanism: implementation of V. Sukhomlynsky's ideas in a modern school].
11. Dytna v doshkilni roky : kompleksna osvittnia prohrama [A child in preschool years: a comprehensive educational program]. (2016). avtor. kolektyv: A. M. Bohush, L. V. Zdanevych, K. L. Krutii ta in.; nauk. ker. prof. K. L. Krutii. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD, 205 s. [in Ukrainian].
12. Krutii, K. (2018). Intehratsiia v doshkilni osviti yak innovatsiine yavyshe, abo shcho treba znaty pro intehratsiui [Integration in preschool education as an innovative phenomenon, or what you need to know about integration]. *Doshkilne vykhovannia. № 7*. Retrieved from: file:///C:/Users/dell/Downloads/dv2018-07_p2%20(1).pdf [in Ukrainian].
13. Lopatina, H. (2012). Metodyka navchannia dialohichnoho movlennia ditei molodshoho doshkilnoho viku : dys. ... kand. ped [Methodology of teaching dialogic speech of children of younger preschool age: diss. ... candidate ped]. nauk : spets. 13.00.02 «Teoriia ta metodyka navchannia» / Luhan. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. Luhansk, 200 s. [in Ukrainian].
14. Lutsenko, I. (2013). Dytna i doroslyi: vchymosia spilkuvatys: Hotuiemosia do movlennievoho spilkuvannia z doshkilnykamy [Child and adult: learning to communicate: Preparing for speech communication with preschoolers]. Kyiv: Svitych, 208 s. [in Ukrainian].
15. Makarenko, S. I. (2010). Zbahachennia slovnyka ditei 5-ho roku zhyttia v protsesi obrazotvorchoi diialnosti : avto-ref. dys. ... kand. ped [Enrichment of the vocabulary of children of the 5th year of life in the process of visual activity: avto-ref. thesis ... candidate ped]. nauk : spets. 13.00.02 «Teoriia ta metodyka navchannia» / Pivdenoukr. derzh. un-t im. K. D. Ushynskoho. Odesa, 21 s. [in Ukrainian].
16. Saprykina, O. V. (2007). Metodyka rozvytku aktyvnoho movlennia ditei tretoho roku zhyttia u protsesi khudozhno-predmetnoi diialnosti : dys. ... kand. ped. [Methodology

for the development of active speech of children of the third year of life in the process of artistic and subject activity: dissertation. ... candidate ped]. nauk : spets. 13.00.02 «Teoria i metodyka navchannia (ukrainska mova)». Luhan. nats.. ped. un-t im. T. Shevchenka. Luhansk, 218 s. [in Ukrainian].

17. Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoi linhvodydaktyky : navchalnyi posibnyk [Dictionary-reference of Ukrainian language didactics: study guide]. (2015) / za red. M. I. Pentyliuk. Kyiv : Lenvit, 320 s. [in Ukrainian].

18. Startseva, L. V. Kazka yak zasib movlennievoho rozvytku i vykhovannia ditei [Fairy tale as a means of speech development and education of children]. L. V. Startseva Retrieved from: <http://mononline.ru/idea/2012/12/03/skazka-kak-sredstvo-razvitiya-rechi-i-vospitaniya-detey.html> (data zvertannia 19.06.2024 r.) [in Ukrainian].

19. Ukrainska narodna kazka yak zasib rozvytku zviaznoho monolohichnogo movlennia u ditei starshoho doshkilnoho viku [Ukrainian folk tale as a means of developing coherent monologic speech in older preschool children]. (1994) [Tekst] : avtoref...kand. ped.nauk: 13.00.02 / Fesenko Larysa Ivanivna; Pivdenoukrainskyi pedahohichnyi un-t im. K. D. Ushynskoho. Odesa,.. 19 s. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті подано проблему розвитку монологічного мовлення дітей п'ятого року життя, одним з дієвим засобом казкою. Розглядається місце та роль казок В. О. Сухомлинського як засобу розвитку монологічного мовлення дітей п'ятого року життя. Досліджено місце казки в педагогічних працях В. О. Сухомлинського. Педагогами виокремлено казки В. О. Сухомлинського як важливий засіб, який сприяє збагаченню словникового запасу дошкільників, вільному вираженню своїх думок, складанню зв'язних, цікавих історій на основі почутого, допомагають правильно будувати монологи, розкривають дітям точність і виразність мовлення, наводять приклади літературного мовлення, показують, наскільки багата рідна мова гумором, живими і образними виразами.. Проаналізовано особливості сприйняття казки, дітьми дошкільного віку, а саме: творчої уяви, слостережливості, відчуття образного слова, авторської позиції, розуміння внутрішніх психологічних мотивів поведінки казкових персонажів. Також наведені приклади казок педагога, що можуть використовуватися в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, так і в повсякденному житті дітей. Визначено, що сенситивним періодом для оволодіння монологічним мовленням є п'ятий рік життя дитини. Розглянуто зміни у формуванні граматичної структури мови, у розвитку способів словотворення, відбувається вибух словесної творчості. Мовлення дітей стає більш послідовним, поліпшується розуміння смислової сторони мови, синтаксичної структури пропозицій тощо. Розглянуті поняття «мова», «мовлення», «зв'язне мовлення», «монологічне мовлення». Розглянуто умови оволодіння зв'язним монологічним мовленням – як одного з основних завдань мовленнєвого розвитку дошкільників., а саме: мовленнєвого середовища, соціального оточення, сімейного благополуччя, індивідуальних рис особистості, пізнавальної активності дитини тощо, які необхідно враховувати в процесі цілеспрямованого мовленнєвого виховання. Визначено подальші розвідки обраної теми, а саме окреслення методичних рекомендацій використання казки В. Сухомлинського в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: казка, розвиток, мовлення, монологічне мовлення, мовленнєва компетентність, дошкільник, зв'язне мовлення.